การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

SETTING UP AN ENVIRONMENT CONDUCIVE TO LEARNING

วีนัส ภักดิ์นรา [1*]
Venus Paknara

บทคัดย่อ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกและการจัดสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ต่างส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกอาจมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกอื่น ๆ แต่การจัดสภาพแวดล้อมภายในที่มุ่งเน้นบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาสามารถกระทำได้ในทันทีที่เริ่มต้นจากตัวครูผู้สอนเอง ด้วยการจัดการชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงพัฒนาบุคลิกภาพของครู การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน การนำเทคนิคการปกครองชั้นเรียนมาใช้ และการเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนเอื้ออำนวยให้ครูสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนทำให้ผู้เรียนมีความสุขและประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

คำสำคัญ : สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ / บรรยากาศทางกายภาพ / บรรยากาศทางด้านจิตวิทยา

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กลุ่มวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
* Email: venuspaknara@gmail.com

Abstract

The environments that are conducive to learning include external and internal environments. The management of external environment for learning may have some constraints i.e. budget, teaching and learning resources, and other external factors whereas the management of internal environment for learning can be established easily by the teachers themselves through focusing on the psychological atmosphere, managing the class as a learning community, improving teachers' personality, developing teaching behaviors, applying the techniques for classroom governance, and enhancing interactions in the classroom. The management of the internal learning environment can effectively help increasing the students' satisfaction in learning, self-development to their full potential as well as creating a conducive teaching and learning to achieve the learning objectives set.

Keyword: learning environment / physical atmosphere / psychological atmosphere

[1] Assistant Professor , Dr., Psychology and Guidance Faculty of Education, Loei Rajabhat University

*Email: venuspaknara@gmail.com

บทนำ

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมภายนอกทางด้านกายภาพ และ 2. สภาพแวดล้อมภายในทางด้านจิตวิทยา นอกจากนี้ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีคุณภาพ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางวิชาการ สภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ เป็นต้น โดยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีส่วนในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการเริ่มต้นพัฒนาสิ่งใดควรเริ่มจากการพัฒนาที่ตนเองก่อน ดังนั้น การจัดสภาพ แวดล้อมภายในทางด้านจิตวิทยาซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวครูผู้สอนจึงเป็นสิ่งที่ครูควรตระหนักว่าหากสามารถจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาให้เกิดขึ้นภายในห้องเรียนแล้วย่อมเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการเอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพควบคู่ไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ความหมายของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Environment) มีความหมายกว้างซึ่งครอบคลุมไปถึงสภาพ แวดล้อมทางด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา ดังที่ ลักขณา สริวัฒน์ (2557) ได้อธิบายว่า สภาพ แวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน ทั้งในลักษณะรูปธรรม และนามธรรมที่ส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางบวกและทางลบ และมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ยังมีการให้ความหมายคำว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไว้ในอีกหลายองค์ประกอบ ดังนั้นสภาพ แวดล้อมจึงเป็นทุกสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวนักเรียนซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมและมีความเกี่ยวข้องกับงบประมาณและทรัพยากร ได้แก่ อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประกอบการ แสงสว่าง สี เสียง พื้นที่ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ส่วนสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาจะมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการจัดการชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย การจัดการชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงพัฒนาบุคลิกภาพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตน นำเทคนิคการปกครองชั้นเรียนมาใช้ ตลอดจนเพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน ดังนี้

ความหมายของการจัดการชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียนมีการให้ความหมายคลอบคลุมไปถึงสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพร่วมด้วย แต่ทั้งนี้ส่วนใหญ่ให้ความหมายไปที่สภาพแวดล้อมภายในทางด้านจิตวิทยา ดังนี้

การจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) หมายถึง การจัดการที่มุ่งไปยังการป้องกันพฤติกรรมละเมิดวินัยของนักเรียน ด้วยการมีกฎ กติกาที่ชัดเจน มีการตรวจติดตามพฤติกรรม มีการคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา มีการตอบสนองพฤติกรรมเหล่านั้นอย่างเหมาะสมและทันท่วงที (Kounin, 1970)

การจัดการชั้นเรียน หมายถึง การที่ครูสร้างและคงสภาพสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างกฎระเบียบและการดำเนินการที่ทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการในชั้นเรียน (Brophy, 1996)

การจัดการชั้นเรียน หมายถึง กระบวนการกระทำและการตัดสินใจใด ๆ ในอันที่จะอำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกและปราศจากพฤติกรรมที่จะรบกวนกระบวนการเรียนรู้ (กุญชรี ค้าขาย, 2551: อ้างอิงจาก Parsons, Hinson, & Sardo-Brown, 2001)

การจัดการชั้นเรียน หมายถึง พฤติกรรมการสอนที่ครูสร้างและคงสภาพเงื่อนไขของการเรียนรู้เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Colville-Hall: 2004)

สรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้และป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ขึ้นในชั้นเรียน ดังนั้นการจัดการชั้นเรียนนี้จึงถือเป็นบททดสอบที่ท้าทายว่าครูจะสามารถนำเอาความรู้ทั้งหมดที่มีในทางทฤษฎีมาใช้ในทางปฏิบัติจัดการห้องเรียนได้มากน้อยเพียงใด จึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เนื่องจากหากครูขาดความสามารถในการจัดการชั้นเรียนแล้วย่อมเป็นเรื่องยากที่จะจัดการเรียนการสอนได้ประสบความสำเร็จ ห้องเรียนคงมีความวุ่นวาย ขาดระเบียบวินัยและเกิดปัญหาอื่น ๆ ในชั้นเรียนตามมา โดยการจัดการชั้นเรียนในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ชั้นเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดจากการที่นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งหากครูสามารถอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ขึ้นในห้องเรียน โดยนักเรียนรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อกลุ่ม มีการปฏิบัติกิจกรรม สืบค้นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ชั้นเรียนนั้นจะกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้

การจัดการชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

การจัดการชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Learning) เป็นการจัดการชั้นเรียนที่เอื้อต่อบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา โดยกุญชรี ค้าขาย (2551 อ้างอิงจาก Dark, 2005) ได้อธิบายว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ชั้นเรียนที่ทั้งครูและนักเรียนเข้ามารับผิดชอบร่วมกันต่อการเรียนรู้ที่ปรากฏขึ้น ความรับผิดชอบนี้เริ่มตั้งแต่การเตรียมตัว การดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย การปรับกิจกรรมให้เข้ากับแบบเฉพาะตัวของนักเรียน รวมไปถึงการให้ข้อมูลป้อนกลับและการชี้แนะ ทั้งหมดนี้ทำไปภายใต้บรรยากาศของการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันหรือมีบรรยากาศของกัลยาณมิตรเป็นสำคัญ นอกจากนี้วิโรจน์ สารรัตนะ (2556) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การจัดการชั้นเรียนเพื่อให้ชั้นเรียนได้กลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้นั้นเป็นการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากที่เน้นตำรา เป็นหลักสูตรที่เน้นความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่เน้นการมอบหมายงาน มีแผนการเรียน และมีโครงการพหุวิทยาการแบบร่วมมือกับชั้นเรียนอื่น โรงเรียนอื่นหรือกับธุรกิจเอกชนทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบความ สัมพันธ์ทางสังคม ทั้งแบบพบปะกัน (Face to Face) หรือออนไลน์ (Online) เป็นการใช้ความร่วมมือและเทคโนโลยีทางสังคมกระตุ้นและส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนจากโลกที่เป็นจริง

สรุปได้ว่า การจัดชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ การจัดการชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา และจัดให้สอดคล้องกับยุคสมัยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถเริ่มทำได้ตั้งแต่การจัดรูปแบบการจัดชั้นเรียนในรายวิชาที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบสอน

รูปแบบการจัดชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียนสามารถจัดได้หลายรูปแบบ หากแบ่งตามวิธีการสอนสามารถจัดได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. ชั้นเรียนแบบธรรมดา เป็นรูปแบบชั้นเรียนที่เน้นครูเป็นสำคัญ (Teacher Centered) ดังนั้นการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนจึงเกิดขึ้นจากครูเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสได้พูด ได้คิด ได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเองหรือได้ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการศึกษาในยุค 1.0 ที่มีครูมายืนบรรยายอธิบายความรู้อยู่หน้าห้องและให้นักเรียนอ่านตามหนังสือไปพร้อม ๆ กันทั้งชั้นเรียน สื่อการสอน คือ ชอล์ก กระดานดำ และหนังสือแบบเรียน ลักษณะการจัดโต๊ะครูจึงมักจะอยู่หน้าห้องเรียน และมีโต๊ะนักเรียนวางเรียงกันเป็นแถว ซึ่งการจัดชั้นเรียนในลักษณะนี้ไม่เหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนนำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกใบนี้มาใช้สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคม แต่หากมีความจำเป็นอาจใช้ได้ในบางครั้งแต่ไม่ควรจัดชั้นเรียนแบบธรรมดานี้ในทุก ๆ กิจกรรมที่มีการเรียนการสอน

2. ชั้นเรียนแบบนวัตกรรม เป็นชั้นเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ (Learner Centered) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เป็นผู้นำตนเองในการเรียนรู้ ชั้นเรียนแบบนวัตกรรมนี้จึงมีความยืดหยุ่นสูงสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างหลากหลาย ไม่จำกัดรูปแบบ โดยมีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับนักเรียนแต่ละคนและมีพื้นที่สำหรับนักเรียนทุกคน เพื่อประชุม ทำงานกลุ่ม วางแผนงาน วิพากษ์งาน หรือจัดแสดงผลงานได้โดยสะดวก โต๊ะครูจึงไม่จำเป็นต้องอยู่หน้าชั้นเรียนอาจเคลื่อนย้ายไปตามมุมต่าง ๆ และโต๊ะนักเรียนจะเปลี่ยนรูปแบบไปตามลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละเนื้อหาและวัตถุประสงค์ มีการใช้สื่อการสอนหลายประเภท ทั้งที่เป็นสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้ค้นคว้าหรือศึกษาร่วมกัน หากไม่มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณภายในห้องเรียน และภายในบริเวณโรงเรียนควรมีเครือข่ายอินเตอร์เน็ตที่มีคุณภาพสูง ซึ่งการจัดชั้นเรียนในลักษณะดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีเข้าสู่ห้องเรียนทั้งในลักษณะของการค้นคว้า การแสวงหาความรู้ การกระตุ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้หรือการช่วยอำนวยความสะดวกต่อกระบวนการเรียนรู้ที่มีการสอนในเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น โดยครูทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (As Mentors) ทั้งในและนอกห้องเรียนภายใต้รูปแบบและเทคนิคการสอนที่ยังคงใช้ได้ดีแต่ควรเพิ่มเติมในสิ่งใหม่ ๆ ลงไปอย่างลงตัวและสร้างสรรค์ ครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เปลี่ยนเป้าหมายจากความรู้ไปสู่การมีทักษะด้านชีวิตและการประกอบอาชีพ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี เพื่อให้ก้าวทันกับการจัดการศึกษาในยุค Thailand 4.0

การจัดชั้นเรียนแบบนวัตกรรมนี้จึงเป็นการจัดชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในลักษณะที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบไปด้วยการจัดบรรยากาศทั้งทางด้านกายภาพให้มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้อย่างเพียงพอ และการจัดบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530) ได้แก่

1. บรรยากาศทางกายภาพ (Physical Atmosphere) หรือบรรยากาศทางด้านวัตถุ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด น่าเรียน น่าดู น่าอยู่ น่าเล่น มีเครื่องมือ เครื่องใช้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมให้การเรียนของนักเรียนสะดวกขึ้น เช่น ห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้มีขนาดเหมาะสม แสงแดดส่องเข้าถูกทาง มีแสงสว่างเพียงพอ มีสิ่งเสริมความรู้ ได้แก่ ป้ายนิเทศ มุมวิชาการ ชั้นวางหนังสือ โต๊ะวางสื่อการสอน เป็นต้น

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา (Psychological Atmosphere) หมายถึง บรรยากาศทางด้านจิตใจที่นักเรียนรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ มีความเป็นกันเอง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรักความศรัทธาต่อ

ครูผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในการแสดงออกอย่างมีขอบเขต ภายใต้ระเบียบวินัย ซึ่งการจัดบรรยากาศทางจิตวิทยานี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกสบายใจในการเรียน ปราศจากความกลัวและความวิตกกังวล มีบรรยากาศของการสร้างสรรค์ เร้าความสนใจ ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสุขไปพร้อม ๆ กับเกิดการเรียนรู้

การให้ความหมายดังกล่าวในข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับการให้ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เนื่องจากบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ย่อมเกิดจากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ McVey (1989) ได้ให้ทัศนะว่า สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา คือ สภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม เช่นเดียวกับ Wallbery (1987) ที่ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยานี้ หากพิจารณาให้แคบลงในระดับห้องเรียนแล้ว สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาก็คือ บรรยากาศของชั้นเรียนซึ่งเปรียบเสมือนกลุ่มของสังคมที่มีอิทธิพลต่อสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้นั่นเอง

สรุปได้ว่า บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย บรรยากาศทางกายภาพที่เป็นสภาพแวดล้อมต่าง ๆ และบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาซึ่งช่วยให้ชั้นเรียนเป็นชั้นเรียนแห่งความสุขที่ทุกคนต่างได้รับความรู้ในทุก ๆ ด้านภายใต้การมีความรู้สึกเชิงบวกและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน ซึ่งทั้งครูและนักเรียนต่างมีส่วนในการสร้างบรรยากาศนี้ให้เกิดขึ้น โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวครูมีสิ่งสำคัญ 4 ประการที่ควรคำนึงถึงหากต้องการมุ่งเน้นบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาให้เกิดขึ้นในห้องเรียนของตน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 บุคลิกภาพของครู
2.2 พฤติกรรมการสอนของครู
2.3 เทคนิคการปกครองชั้นเรียน
2.4 ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

2.1 บุคลิกภาพของครู

บุคลิกภาพ หมายถึง สิ่งที่ช่วยให้สามารถทำนายได้ว่าบุคคลจะทำอะไรหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรในสถานการณ์ที่กำหนดให้ และบุคลิกภาพจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทุกชนิดของบุคคลทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน (สายสมร ทองดี, 2548 อ้างอิงจาก Cattell, 1950)

บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน ส่วนภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น รูปร่าง หน้าตา กิริยามารยาท การแต่งตัว วิธีพูดจา การนั่ง การยืน ฯลฯ ส่วนภายใน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ยาก แต่อาจทราบได้ด้วยการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์ประจำตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม ความสนใจ ฯลฯ (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2551)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น บุคลิกภาพจึงเป็นการผสมผสานทั้งในส่วนที่ผู้อื่นสามารถรับรู้และสังเกตได้อย่างชัดเจน และส่วนที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคล หากไม่แสดงออกมาก็ไม่อาจรับรู้และสังเกตได้ บุคลิกภาพจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทุกชนิด ซึ่งบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครู ควรประกอบไปด้วยทั้งบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน ดังนี้

2.1.1 บุคลิกภาพภายนอก

บุคลิกภาพภายนอก (External Personality) เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย

2.1.1.1 บุคลิกภาพด้านกายภาพ เป็นพฤติกรรมการแสดงออกภายนอก ลักษณะรูปร่าง หน้าตา กิริยา ท่าทางและการแต่งกาย เช่น ครูมีรูปร่างสมส่วน แต่งกายดูดีมีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ มีกริยามารยาทดี ท่าทางสุภาพ มีลักษณะการนั่ง การยืน การเดินที่สง่า ผ่าเผย เป็นต้น

2.1.1.2 บุคลิกภาพด้านวาจา เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางด้านภาษา เช่น ครูควรพูดจาดี มีสาระ มีเหตุมีผล สื่อสารได้ตรงประเด็น ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง ฟังแล้วเข้าใจง่าย ไม่พูดช้าหรือพูดเร็วจนเกินไป มีน้ำเสียงชัดเจน มีระดับเสียงพอเหมาะ ไพเราะ นุ่มนวลน่าฟัง ใช้คำพูดสุภาพเหมาะสมกับความเป็นครู เป็นต้น

2.1.1.3 บุคลิกภาพด้านสังคม เป็นพฤติกรรมการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ซึ่งครูควรวางตัวให้เหมาะสม แสดงพฤติกรรมด้วยความสุภาพ มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อนครู ผู้ปกครองหรือชุมชน มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีมนุษย์สัมพันธ์ เพื่อเป็นแบบอย่างการมีทักษะทางด้านสังคมให้แก่นักเรียน

2.1.2 บุคลิกภาพภายใน

บุคลิกภาพภายใน(Internal Personality) เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่งหากไม่แสดงออกมาผู้อื่นก็อาจไม่ทราบได้ว่าคิดหรือรู้สึกอย่างไร ประกอบด้วย

2.1.2.1 บุคลิกภาพด้านสติปัญญา เป็นพฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับความคิด การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา เช่น ครูควรมีปฏิภาณไหวพริบ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีการตัดสินใจที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ทั้งในรายวิชาที่สอนและความรู้ทั่วไป มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

2.1.2.2 บุคลิกภาพด้านอารมณ์ เป็นพฤติกรรมการแสดงออกในขณะที่เกิดอารมณ์ ความรู้สึกเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ครูควรมีความมั่นคงทางอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีอารมณ์ขัน ไม่เคร่งเครียด ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริงอยู่เสมอ ไม่แสดงอารมณ์ที่มากหรือน้อยจนเกินไป ไม่แสดงความโมโหหรือฉุนเฉียว เป็นต้น

บุคลิกภาพจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล หากปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นได้ย่อมเกิดผลดีต่อครูโดยตรง ซึ่งนอกจากจะทำให้ครูมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่น่าเชื่อถือต่อนักเรียน ผู้ปกครองหรือผู้ที่พบเห็นแล้วยังมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้โดยมีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนและการมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ นอกจาก นี้ยังส่งผลต่อคุณลักษณะที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ทั้งนี้บุคลิกภาพเป็นลักษณะโดยรวมของบุคคลซึ่งมีความซับซ้อนจึงยังมีองค์ ประกอบของบุคลิกภาพอีกหลายประการที่ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีได้ เช่น ค่านิยม เจตคติที่มีต่ออาชีพครู ความรักความศรัทธาในวิชาชีพครู จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมการสอนของครู

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนานักเรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้สมดุลอย่างเป็นองค์รวมในทุกด้านตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้นี้จึงต้องถูกปรับไปเป็นการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นสำคัญที่มุ่งการเรียนรู้

มากกว่าการสอน ครูต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในแบบใหม่ คือ เปลี่ยนวิธีการคิดปรับวิธีการสอนของตน ไม่ใช่การมุ่งสอนให้เด็กสอบได้และเอาผลของการสอบเป็นที่ตั้ง แต่ต้องมุ่งจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยลดการสอนแบบบรรยายถ่ายทอดความรู้ลง เปลี่ยนบทบาทใหม่เป็นครูผู้เอื้ออำนวยจัดเตรียมการเรียนรู้ หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คอยเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุน ให้กำลังใจเพื่อนำนักเรียนออกไปท่องโลกกว้างแห่งการเรียนรู้แทน ส่วนนักเรียนเองก็ต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ที่คอยรับความรู้และรับคำสั่งจากครูมาเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่มุ่งเรียนเพื่อสอบได้ แต่เรียนเพื่อค้นหาศักยภาพของตนเองแบบรู้ลึกรู้กว้าง รู้จริงในเนื้อหาจนสามารถเชื่อมโยงบูรณาการการเรียนรู้ได้ด้วยเช่นเดียวกันซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ผ่านพฤติกรรมการสอนของครู ดังนี้

2.2.1 ครูควรนำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาในกลุ่มต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน ซึ่งเมื่อครูได้ตระหนักว่าไม่มีทฤษฎีการเรียนรู้ใดที่ดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุดสำหรับนักเรียนทุกคนหรือทั้งห้องเรียนแล้ว การเลือกนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยาโดยพิจารณาถึงพัฒนาการในแต่ละด้านตามความแตกต่างระหว่างบุคคลร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาจะทำให้ครูรู้ได้ว่าในเนื้อหาใดครูควรสอนแบบใดและสามารถเลือกใช้แนวการสอนรูปแบบการสอนหรือเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ใด ๆ ย่อมอยู่ภายใต้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบบรรยายหรือแบบสาธิตซึ่งมุ่งเน้นครูหรือให้ความสำคัญไปที่ตัวครูนั้นมีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สอดคล้อง ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพฤติกรรมนิยมและทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ส่วนเทคนิควิธีการสอนในแบบอื่น ๆ ล้วนให้ความสำคัญไปที่ตัวนักเรียนโดยมีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สอดคล้อง เช่น ทฤษฎีกลุ่มมนุษย์นิยม ทฤษฎี Gestalt ทฤษฎีสนาม ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ ทฤษฎีการประมวลสารสนเทศ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน หรือทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้แล้วย่อมต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังนั้นพฤติกรรมการสอนของครูจึงส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวน การเรียนรู้ จึงอาจกล่าวได้ว่าหากจะดูว่าครูคนไหนสอนดีให้ดูที่พฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลัก ครูสอนอย่างไรนักเรียนก็เป็นอย่างนั้น เพราะพฤติกรรมของนักเรียนจะสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั่นเอง

2.2.2 ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงอันจะทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนใจใคร่รู้ มีความสุข สนุกสนานในการเรียนเพิ่มขึ้น ซึ่งหากครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญบนหลักการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Cooperative Learning) ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) และกระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) ผ่านการทำกิจกรรมจนนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ร่วมกับการจัดแหล่งสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายภายใต้บรรยากาศทางด้านจิตวิทยาที่คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน ตลอดจนมีการวัดและการประเมินผลอย่างเหมาะสม ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาในการแสวงหาคำตอบ ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันค้นหาความรู้และประสบการณ์ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นได้เพิ่มขึ้น

2.2.3 ครูควรได้ค้นหาสไตล์การสอนของตนเองให้พบ ซึ่งจะทำให้ครูรู้ว่าตนจัดการเรียนรู้ในลักษณะใดได้ดี และรูปแบบการสอนหรือเทคนิควิธีการสอนใดที่นำมาใช้กับนักเรียนแล้วประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการวางแผนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้จึงถือเป็นการเตรียมตัวก่อนสอน ซึ่งจะช่วยให้การสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยตระหนักว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหา การออกแบบการเรียนรู้จึงไม่ใช่การบอกความรู้ แต่เป็นการสอนวิธีจับปลาให้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถจับปลากินเองได้ด้วยเทคนิค

วิธีการต่าง ๆ และนำไปทดลองใช้เพื่อค้นหารูปแบบหรือวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนให้มากที่สุด เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning : BBL) การใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ (Problem-Based Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activities Based Learning) การเรียนรู้แบบ Hybrid (Hybrid Learning) ที่ผสมผสานกันระหว่างรูปแบบการสอนแบบเดิม (Face-to-Face Education) กับรูปแบบออนไลน์ (Online Teaching) การเรียนรู้เชิงรุกด้วยเทคโนโลยี (Techonlogy-Enabled Active Learning: TEAL) การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การใช้บทเรียน E-Learning การจัดการเรียนการสอนผ่าน Face book การใช้แผนภาพ (Graphic Organizers) การใช้คำถาม (Questioning Method) การแสดงบทบาทสมมุติ และสถานการณ์จำลอง (Role Play and Stimulation) การฝึกปฏิบัติการสอน (Practice) การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) การสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry) การใช้เกม (Game) การโต้วาที (Debating) เป็นต้น

2.2.4 ครูควรปรับพฤติกรรมการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนดังที่ Kounin (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2554 อ้างอิงจาก Kounin, 1970) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการสอนของครูที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สรุปได้ ดังนี้

2.2.4.1 ครูควรมีความรู้สึกไวต่อบรรยากาศในห้องเรียน คือ เป็นผู้ที่ทราบความเคลื่อนไหวของห้องเรียนอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้ตัดไฟตั้งแต่ต้นลมก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ที่รบกวนการเรียนการสอนหรือก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในห้องเรียน

2.2.4.2 ครูควรเป็นผู้ที่สามารถดูแลชั้นเรียนได้อย่างทั่วถึง เพื่อควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจนำไปสู่การรบกวนการเรียนการสอน หรือก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในห้องเรียน

2.2.4.3 ครูควรรักษาระดับความสนใจ และความใส่ใจในบทเรียนด้วยการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนให้อยู่ในความสนใจ และความใส่ใจของนักเรียนให้ได้ตลอดเวลาของการสอน

2.2.4.4 ครูควรมีเทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลาย โดยเลือกใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมกับความต้องการเรียน และเนื้อหาวิชา ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในขณะที่สอน

2.2.4.5 ครูควรหลีกเลี่ยงการพูดซ้ำซาก หยุมหยิมเกี่ยวกับการสั่งงานหรือให้นักเรียนทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการเรียน

2.2.4.6 ครูควรระมัดระวังเรื่องการทำโทษนักเรียน ไม่ทำโทษหรือไม่คาดโทษนักเรียนคนใดคนหนึ่งอย่างไม่มีเหตุผล ซึ่งส่งผลต่อนักเรียนทั้งชั้นเรียน

2.2.5 ครูควรนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยามาใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียน เช่น การนำแนวคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยมมาใช้เพื่อเพิ่มพฤติกรรมส่งการบ้านให้ตรงเวลาด้วยเบี้ยอรรถกร การเพิ่มพฤติกรรมการเข้าเรียนด้วยเทคนิคการเสริมแรงทางบวกของ Skinner การเพิ่มพฤติกรรมการรักษาวินัยด้วยการทำเงื่อนไขสัญญา การกำหนดเงื่อนไขสำหรับกลุ่มที่หากนักเรียนทั้งชั้นไม่ส่งเสียงดังในห้องจะได้เลิกเรียนเร็วกว่าที่กำหนด หรือหากนักเรียนในกลุ่มตั้งใจทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายครูจะให้พักกลางวันก่อนกลุ่มอื่น ๆ เป็นเวลา 10 นาที การส่งเสริมให้นักเรียนควบคุมตนเองในกรณีที่มีพฤติกรรมไม่รุนแรงมากนักตามแนวคิดของ Bandura การบอกความคาดหวังในการเรียนและพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนของครูจะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากความคาดหวังของครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนและพฤติกรรมของครูส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนตามแนวคิดกลุ่มปัญญานิยม เป็นต้น

2.2.6 ครูควรสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูล ข่าวสารและประสบการณ์ร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) นี้อาจอยู่ในรูปแบบความร่วมมือ

ระหว่างนักเรียนในโรงเรียนเดียวกัน ความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนเดียวกัน ความร่วมมือกับนักเรียนในโรงเรียนอื่น ความร่วมมือกับครูในโรงเรียนอื่น หรือความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Networks) ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความร่วมมือและการออกจากห้องเรียนไปสู่โลกด้วยสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

2.3 เทคนิคการปกครองชั้นเรียน

เทคนิคการปกครองชั้นเรียน เป็นวิธีการที่ครูใช้ปกครองนักเรียนในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข ซึ่งอาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) ได้เสนอแนะไว้ว่าในการปกครองชั้นเรียนครูควรยึดหลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรมและหลักพรหมวิหาร 4 สรุปได้ ดังนี้

2.3.1 หลักประชาธิปไตย ครูควรให้ความ สำคัญต่อนักเรียนอย่างเท่าเทียมกันด้วยความเสมอภาค ให้ทุกคนมีอิสระ และมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ครูจึงควรเปิดใจให้กว้างเพื่อรับฟังความเห็นของนักเรียน และควรฝึกให้นักเรียนปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นและรู้จักการอยู่ร่วมกันตามหลักประชาธิปไตย การกำหนดกฎ ระเบียบและสร้างข้อตกลงในชั้นเรียนร่วมกันตั้งแต่วันแรกที่เข้าสอน เพื่อให้นักเรียนได้รู้ว่าควรทำตัวอย่างไรในชั้นเรียนและเข้าใจว่าการทำตามกฎระเบียบนั้นมีความสำคัญอย่างไรจากการอภิปรายถึงความจำเป็นที่ต้องมีกฎระเบียบนี้จะก่อให้เกิดการยอมรับและยินดีที่จะทำตามได้มากกว่าชั้นเรียนแบบ เผด็จการ ซึ่งนอกจากนักเรียนจะไม่เห็นคุณค่าของกฎระเบียบแล้วยังส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจเรียนและไม่อยากมาโรงเรียนได้

2.3.2 หลักความยุติธรรม ครูควรปกครองโดยให้ความยุติธรรมแก่นักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง ไม่เลือกที่รักมักที่ชังแม้จะยากดีมีจน ดังคำกล่าวของ มล.ปิ่น มาลากุลที่ว่า “เธอเป็นลูกใครไม่สำคัญ เธอเป็นลูกศิษย์ฉันสำคัญกว่า จะอบรมบ่มสติเสริมปัญญา ให้เจ้ากล้าเติบใหญ่จนได้ดี” ซึ่งหากครูปฏิบัติตนได้ดังนี้แล้วย่อมส่งผลให้นักเรียนรัก เคารพ ศรัทธาในตัวครู มีความสบายใจในการเรียน ตลอดจนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.3.3 หลักพรหมวิหาร 4

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ครูควรมี ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ดังนี้

เมตตา หมายถึง การให้ความรักและเอ็นดูต่อศิษย์ มีความปรารถนาให้นักเรียนมีความสุข

กรุณา หมายถึง ความสงสารและช่วยนักเรียนให้พ้นทุกข์

มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อนักเรียนสมหวัง ประสบความสำเร็จ

อุเบกขา หมายถึง ความเป็นกลางให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

การยึดหลักพรหมวิหาร 4 ในการปกครองชั้นเรียนนี้ นอกจากจะทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้แล้วยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนได้อีกทางหนึ่ง

2.3.4 หลักความใกล้ชิด การที่ครูแสดงความเอาใจใส่ ให้ความสนใจใกล้ชิดกับนักเรียนเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยา ซึ่งครูควรนำหลักความใกล้ชิดมาใช้กับนักเรียนโดยทำได้หลายวิธี ดังนี้ (จิตรา วสุวานิช, 2531)

2.3.4.1 ครูจะต้องรู้จักนักเรียนในชั้นทุกคน รู้จักชื่อจริง ชื่อเล่น มีพี่น้องกี่คน จุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน ความสนใจ งานอดิเรกของนักเรียนแต่ละคน

2.3.4.2 ครูจะต้องแสดงความสนใจในสารทุกข์สุขดิบของเด็กแต่ละคน หมั่นถามความเป็นไป ความคืบหน้าของการเรียน การงาน การคบเพื่อนหรืออื่น ๆ

2.3.4.3 ครูจะต้องมอบเวลาของตนเพื่อเด็ก เวลาที่นอกเหนือจากงานสอน ได้แก่ เวลาเย็นหลังเลิกเรียน ช่วงพักระหว่างการเรียนเพื่อช่วยเหลือเด็กเป็นพิเศษ การให้คำปรึกษา ซึ่งครูต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กได้ตลอดเวลา

2.3.4.4 ครูจะต้องใกล้ชิดสัมผัสทั้งร่างกายและจิตใจ การสัมผัสเป็นสิ่งจำเป็น การจับต้องตัวนักเรียนในบางครั้งจะเป็นสื่อนำให้เด็กรู้สึกถึงความใกล้ชิดสนิทสนม นอกจากครูจะต้องใกล้ชิดกับนักเรียนแล้ว คำสั่งสอนและการกระทำของครูจะต้องสอดคล้องกัน หากครูอบรมสั่งสอนเด็กเรื่องความซื่อสัตย์ ครูจะต้องปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ด้วยเช่นกัน

2.4 ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน

ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนนี้มีความข้องเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคม ซึ่งประดินันท์ อุปรมัย (2523) ได้อธิบายไว้ว่าปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล 2 คน หรือบุคคล 2 ฝ่ายโดยต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนมี 3 ลักษณะ ได้แก่

2.4.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี หมายถึง ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ครูให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน มีอิสระในการทำกิจกรรม บรรยากาศภายในห้องเรียนน่าเรียน น่าสอนซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

2.4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน บรรยากาศในห้องเรียนที่เต็มไปด้วยความอบอุ่นจะสร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่นักเรียนได้ ถ้านักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ มีความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ฯลฯ นักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้นขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ปกครองดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง สั่งสอนอบรมบ่มนิสัยและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน นักเรียนจะค่อย ๆ ซึมซับรับเอาสิ่งที่ดีงามไว้ปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะเฉพาะตนที่พึงประสงค์ เมื่อนักเรียนทุกคนต่างเป็นคนดี เพราะมีครูดีทุกคนก็จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นส่วนสร้างเสริมให้เกิดบรรยากาศที่พึงปรารถนาขึ้นในห้องเรียน

2.4.3 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา หมายถึง การพูดจาร่วมกันในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียนอาจเป็นการบรรยาย การอภิปราย การถามตอบ การมอบหมายงาน การพูดของนักเรียน ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเช่นกัน

จึงกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนโดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศทางด้านจิตวิทยาเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ครูควรได้ตระหนักถึงความสำคัญ เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมการเรียนและการมีปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน ตลอดจนสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สรุป

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยหลัก 2 ปัจจัย ซึ่งต่างส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพที่ดีย่อมส่งเสริมสุขภาพกายและสุขลักษณะที่ดี ส่วนสภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาส่งผลต่อบรรยากาศในการเรียนรู้ การมีสุขภาพจิตที่ดี และการมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของหลักสูตร ซึ่งแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนี้สามารถทำได้โดยครูตระหนักว่า ตน คือ ผู้จัดการชั้นเรียนไม่ใช่ผู้ควบคุมชั้นเรียน เนื่องจากการศึกษาไทยในอนาคตเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ และเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นตลอดเวลา ครูจึงควรเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของตน ปรับวิธีการเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

ให้มีความทันสมัย นำเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนมาใช้ร่วมกับการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน เพื่อให้ชั้นเรียนได้กลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กุญชรี ค้าขาย. (2551). *การจัดการชั้นเรียนแบบสร้างสรรค์.* นนทบุรี: เฟิร์นข้าหลวง พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

จิตรา วสุวานิช. (2531). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประดินันท์ อุปรมัย. (2523). *ระบบการเรียนการสอน.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

ลักขณา สริวัฒน์. (2557). *จิตวิทยาสำหรับครู.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2551). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา).* พิมพ์ครั้งที่ 15.

สายสมร ทองดี. (2548). *พฤติกรรมวัยรุ่น.* พิมพ์ครั้งที่ 12. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ.* กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2554). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2537). *หลักการสอน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Brophy, J. (1996*). Perspective of Classroom Management:* Yesterday: Today and Tomorrow.

Colville-Hall, S. (2004). *Responsible Classroom Management: Building a Democratic Learning Community.* Retrieved April 30, 2016, from http:// www3.uakron. edu/ education/safeschools/CLASS/class.html

Kounin, J.S. (1970). *Discipline and Group Management in Classrooms.* New York Holt: Rinehart & Winson.

Mcvey, G.F. (1989). *Learning Environment in the International Encyclopedia of Educational Teaching.* Oxford: Pergamon Press.

Wallbery, H.J. (1987). *Psychological Environment in the International Encyclopedia Teaching and Teacher Education.* Oxford: Pergamon Press.